

ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ МЕДИЧНОГО СЛОВНИКАРСТВА

Створення українських термінологічних словників на сучасному етапі україністики має велике значення для розвитку окремих галузей знань, вироблення національної термінології, наукової мови загалом, зростання національної самобутності і свідомості. Постійне прагнення українських вчених і фахівців до оформлення власної національної термінології свідчило про те, що вони розуміли її величезне значення для розвитку науки, підготовки і утвердження кадрів як основи національного відродження.

Українсько-латинсько-англійський медичний енциклопедичний словник (УЛАМЕС) охоплює близько 52 000 медичних термінів з 36 основних спеціальностей. У ньому подана інформація про правильність написання, вимову і сутність термінослів, їх синоніми та самобутні українські назви. Призначений для лікарів, науковців, викладачів і студентів медичних навчальних закладів, фармацевтів, перекладачів медичної літератури і всіх зацікавлених.

Українська медична термінологія належить, мабуть, до найстійкіших, бо тривало не піддавалася чужоземним впливам – російському та польському. Вона пройшла довгий шлях свого існування. Окремі медичні рукописи, як доводить М.О.Богоявленський, були відомі ще у Київській Русі [1], а повідомлення про анатомічні, фізіологічні терміни можна було знайти у різних рукописах іншого змісту, зокрема у конфесійних творах. Дуже поширеними пам'ятками науково-практичного жанру були травники-зільники, лікарські порадики. Рукописи медичного характеру представляли термінологічні поняття з медицини взагалі і зокрема з ботаніки, фармакології, анатомії, фізіології. У XVI-XVIII ст. в Україні медичну допомогу можна було одержати не лише у церковно-монастирських осередках; існували також цехові заклади, в яких працювали вже спеціально підготовані фахівці [2]. Розвиткові медичної освіти сприяла заснована в кінці XVI ст. Замойська академія, де вивчали медицину також українці [3]. Починаючи з XVI і до кінця XVIII ст., медичних порадики було досить багато, про що свідчать численні рукописи [4] та їх видання [5]. Значним і багатим

джерелом старо- і середньоукраїнської медичної термінології є українські словники XVI – першої половини XVII ст. Серед них на особливу увагу заслуговує «Лексисъ» Зизанія–Тустановського 1596 р., «Лексиконъ словенороський» П.Беринди 1627 р., «Лексиконъ латинський» Є.Славинецького 1642 р., його ж «Лексикон греко-словено-латинський» середини XVII ст. і «Лексикон словено-латинський» Є.Славинецького і А.Корецького–Сатановського 1650 р. Три останні словники для медичної термінології мають особливу вагу, бо там поряд з українськими словами подають латинські і грецькі відповідники, які засвідчують наявність одночасного вживання українських і латинських назв медичних понять. Це часто стосується і медичних порадників. Якщо давні оригінальні та перекладні українські писемні пам'ятки засвідчують здебільшого загальнозжиті слова, що використовувалися і в медицині, то в медичних порадниках [6] поряд з українськими наявні анатомічні та фізіологічні назви, номінації хвороб міжнародною латинською термінологією. Ці останні назви у текстах рукописів фіксуються найчастіше українськими літерами.

Роздрібнення українських земель між сусідніми колоніальними державами спричинилося до того, що статус української мови був у них різний. До української термінології у цих землях ставилися також неоднаково. У середині XIX ст. на східних землях України вивчення української термінологічної лексики було неможливим через заборону Росією української мови та повне витіснення її з усіх сфер суспільного життя. Особливе місце у розвитку й усталенні української термінології взагалі, та медичної зокрема, в середині XIX і на початку XX ст. належить Галичині. Тут українська мова не зазнавала таких перешкод, існували кращі можливості опрацювати її.

Питання мови і термінології у науці найповніше зосереджуються навколо Наукового Товариства імені Шевченка (НТШ), в якому, крім історико-філософської та філологічної секцій, існує і математично-природописно-лікарська. Здійснюючи статус української академічної установи, НТШ мало широкі міжнародні зв'язки, вело обмін з 335 науковими організаціями світу, серед яких 26 академій, здійснило 113 наукових видань. Це давало змогу його членам не лише розвивати фахову термінологію на національних засадах, а й використовувати міжнародний досвід усталення й уніфікації наукових термінологем. Якщо в гуманітарних науках спеціальна термінологія була здебільшого вироблена і продовжувала вдосконалюватися, то

лікарська відчувала в цьому настійну потребу.

Загальні теоретичні проблеми наукової термінології почав розвивати І.Верхратський у Галичині ще до заснування НТШ [7]. З появою цієї наукової установи між членами товариства ведуться обговорення терміна і як виразника наукового поняття, і як одиниці мови. Дискутуються питання творення національних термінів, «кування» нових слів, калькування іншомовних, питання синонімії в термінології. Одночасно розробляються і конкретні термінологічні системи, серед них природничих і медичних наук. Серед 32 випусків «Збірника математично-природописно-лікарської секції» (1897-1932 р.р.) були видання під назвою «Часть лікарська» з невід'ємними термінологічними покажчиками, а також рубрикою «Термінологічний витяг з цілого випуску» Є.Озаркевича. Отже мав місце активний пошук, здійснювалося формування національної терміносистеми у медицині.

У 1920 р. в Києві вийшов у світ «Російсько-український словник» за редакцією М.Галина. Через 6 років доктор М.Галин видав у Празі «Медичний латинсько-український словник» за редакцією докторів Б.Матюшенка і В.Наливайка (у 1969 р. він перевиданий у Детройті накладом 500 примірників).

Після здобуття української державності (1917-1920 р.р.) у Галичині питанням медичної термінології приділяється більша увага на сторінках журналу «Лікарський вісник», оцінюються лексикографічні медичні видання, рецензується «Латино-український словник» К.Галина (1920), про який Є.Лукасевич у статті «Термінологічні проблеми» писав: «не можна словником назвати працю, в якій одно латинське слово пояснюється 5-6 українськими словами» [8]. За редакцією професорів Ф.Цешківського, О.Черняхівського, О.Курила видано в Києві в 1925 р. «Nomina anatomica ucrainica», а накладом Наукового товариства імені Шевченка у Львові в 1926 р. – «Анатомічний словник» Є.Лукасевича. У 1927 р. у Києві академік О.Корчак-Чепурківський друкує працю «Номенклатура хороб» (латинсько-українські назви хороб та російський покажчик до них). У 1928 р. Одеське наукове товариство (секція медична) при Українській Академії Наук випустило в світ «Медичний російсько-український словник» доктора В.Кисільова. У 1931 р. в Харкові побачив світ «Практичний словник медичної термінології» В.Крамаровського.

Поданий перелік словників засвідчує сформовані до 1931 р. у наукових колах медиків певні методологічні засади термінотворчості,

які, крім «естетичних» вимог до терміна (мотивованість, зручність), враховували відповідність слова поняттю і структурі номінативної одиниці, спиралися на національні словотворчі зразки й одночасно використовували поширені у міжнародній термінології грецькі та латинські терміни і терміноелементи. Саме тому національні відповідники гармонійно співіснували з доцільними інтернаціональними термінами. Розвиткові української природничої та лікарської термінології сприяли і з'їзди українських природознавців, які відбувалися у Львові майже що 2 роки від 1925 до 1937 р. Усі учасники їх неодноразово висловлювали сподівання, що прийде час, коли відбудеться Всеукраїнський з'їзд природників, який міг би стати «величавою маніфестацією праці українського духу та українського генія» [9]. Поки на Великій Україні не існувало установи академічного типу, галицькі вчені використовували загальноукраїнську національну термінологію. Коли ж виникла Всеукраїнська Академія Наук (ВУАН), то було запропоновано наслідувати термінологічну систему вчених України. В ухвалі V З'їзду українських природників і лікарів (1938 р.) записано додержуватися термінології Української Академії Наук у Києві. Аналогічний заклик містили і постанови VI З'їзду.

Важка доля України протягом багатьох століть під гнітом Росії та особливо гостра політична ситуація у 1930-х роках призвели до ще півстолітнього примусового витіснення української мови російською і заборони дальшого розвитку національної медичної термінології.

Треба зазначити, що за цей період все-таки вийшли друком у Києві такі видання: у 1936 р. – «Словник медичної термінології», складений Інститутом мовознавства УАН; у 1948 р. – «Словник медичної термінології» (латинсько-українсько-російський, 20000 слів) М.Ф.Кніповича (наклад 10000 примірників); у 1960 р. – «Українсько-латинсько-російський медичний словник» (близько 20000 термінів) Г.В.Казьєра, В.Г.Соколовського, Є.О.Февральова, П.П. Чернецького (наклад 5200 примірників); у 1972 р. – «Латинсько-український анатомічний словник» (Міжнародна та Українська анатомічна номенклатура) М.А.Нетлюха (наклад 5000 примірників); у 1985 р. – «Морфологічний словник медичної термінології (латинсько-українсько-російський) О.В.Федотова, О.М. Очкуренка, К.М.Фенчина (наклад 3000 примірників). Ці лексикографічні праці видані дуже малим накладом і не могли задовольнити потреби лікарів, наукових працівників, викладачів медичних навчальних закладів, студентів.

Аналіз історичної зміни медичних термінів за період 1920-1992

р.р. показує, що найактивніший пошук, формування і становлення національної терміносистеми в медицині здійснювалися до 1930 р. У словниках того часу (М.Галин, 1920, 1926; В.Кисільов, 1928) зафіксовані слова, які відповідають структурі української мови, суті наукового поняття і естетичним критеріям терміна. Поряд з ними є і такі, які не витримали випробування часом і не ввійшли в сучасну термінологічну систему (М.Галин, 1926).

У медичному російсько-українському словнику В.Кисільова (1928), на відміну від ин. видань, подано 2-3 синоніми (збережено тогочасний правопис). Синонімія на етапі створення і нагромадження наукових термінів була бажаною і потрібною. Вона давала можливість вибирати для наукової праці найбільш відповідні терміни, а після утвердження якогось з них здійснювався його остаточний вибір. Репресивні дії проти української мови перешкодили цьому процесові. Починаючи з 1934 р., закріплюється зукраїнізований міжнародний латинський термін, який у наступні десятиріччя стає основним в українській медичній практиці. Очевидним при цьому є безперервний дальший процес латинського клінічного термінотворення (напр., остит, остеїт).

У 1995 р. у Львові вперше вийшов у світ «Українсько-латинсько-англійський медичний тлумачний словник» (УЛАМТС) у двох томах, обсяг: том I – 656 с.; том II – 788 с. У підготовці видання брали участь фахівці з 36 основних медичних і фармацевтичних спеціальностей, а саме:

Акушерство і гінекологія: д.м.н., проф. О.М.Созанський;
Алергологія й імунологія: д.м.н., доц. О.Я.Томашевська;
Анатомія нормальна: д.м.н., доц. М.А.Нетлюх, д.м.н., проф. Л.Р. Матешук-Вацеба, к.м.н., доц. А.А.Цегельський;
Анатомія патологічна: к.м.н., доц. А.Ю.Рудницька;
Англійська мова: викладач М.З.Джура, к.філ.н., доц. А.І.Гурська, ст. викл. Л.О.Червінська;
Анестезіологія: к.м.н., доц. Й.І.Канюк;
Біохемія: к.м.н., доц. Ю.Д.Свистун;
Біофізика: к.фіз. – мат.н. Я.Й.Лопушанський;
Гігієна: д.м.н., проф. І.І.Даценко, д.м.н., проф. В.І.Федоренко, к.м.н., доц. Я.Г.Борис, к.х.н., доц. І.Я.Голос;
Гістологія: к.м.н., доц. А.Й.Согомонян, д.м.н., проф. О.Д.Луцик;
Грецька мова: к.філ.н., доц. М.Й.Врублевська, Р. – Ю. Т. Перхач;
Генетика: к.м.н., ст.н.співр. О.О.Созанський, к.м.н., ст.н.співр. А.Б.Сатурська, к.м.н., ст.н.співр. Ю.Й.Гаврилук;
Дерматологія і венерологія: д.м.н., проф. М.І.Дубовий;
Ендокринологія: д.м.н., проф. Я.І.Томашевський;
Епідеміологія: к.м.н., доц. Т.В.Влох;

Інфекційні хвороби: к.м.н., доц. Й.П.Ковальський, д.м.н., проф. А.І.Мостюк;
Клінічна хемія: д.м.н., проф. К.А.Захарія, к.м.н. А.В.Петрух;
Латинська мова: к.філ.н., доц. М.Й.Врублевська, к.філ.н., доц. Л.Ю.Смольська,
Р. – Ю.Т.Перхач;
Мікробіологія і вірусологія: к.м.н., доц. Й.М.Федечко;
Неврологія: д.м.н., проф. П.Г.Скочій;
Неврохірургія: д.м.н., проф. В.М.Шевага, к.м.н. Р.Г.Романюк;
Онкологія і радіологія: д.м.н., проф. Б.Т.Білинський;
Організація охорони здоров'я: к.м.н., доц. Я.П.Базилевич;
Оториноларингологія: д.м.н., проф. О.О.Кіцера, к.м.н. О.О.Кіцера;
Офтальмологія: д.м.н., проф. Г.С.Семенова;
Педіатрія: к.м.н., доц. І.М.Головка, к.м.н., доц. В.М.Прокопів, к.м.н.,
М.А.Кассараба;
Психіатрія: к.м.н., доц. Р.І.Николин, к.м.н., доц. Н.І.Долішня;
Стоматологія: д.м.н., проф. Є.В.Гоцко, к.м.н., доц. С.Й.Кухта;
Терапія, гематологія: к.м.н., доц. В.Б.Чума, д.м.н., доц. О.Я.Томашевська;
кардіологія: д.м.н., проф. Є.Х.Заремба, к.м.н., доц. Б.Т.Савків, лікар
М.В.Перепилиця; нефрологія: д.м.н., проф. Б.М.Ковалів; пульмонологія: к.м.н., доц.
В.І.Піскорський; ревматологія: лікар В.О.Кобиліох; фізіотерапія: к.м.н., доц.
Я.М.Федорів;
Травматологія й ортопедія: к.м.н., доц. А.П.Олекса;
Урологія: к.м.н., доц. О.М.Мацієвський;
Фармакологія: д.м.н., проф. Р.В.Рудий, д.м.н. наук, проф. Л.В.Січкоріз, д.м.н.,
доц. О.І.Лісняк;
Фізіологія нормальна: к.м.н., доц. Б.В.Гаталяк;
Фізіологія патологічна: д.м.н., проф. М.М.Бідюк;
Фітотерапія: д.фарм.н., проф. Л.Я.Роговська, к.фарм.н., доц. Р.Є.Дармограй;
Фтизіатрія: к.м.н., доц. Любінець Володимир Іванович, д.м.н., проф. Фрайт
Володимир Михайлович;
Фармацевтична хемія: д.фарм.н., проф. Петрух Любов Іванівна, к.фарм.н., доц.
Михалик Оляна Іванівна;
Хірургія: член-кор. АМН України М.П.Павловський, проф. Р.І.Орач, к.м.н.,
доц. А.Є.Король.
Редактор-лесикограф: д.філ.н., проф. Л.М.Полюга.
Матеріали словника прорецензували: д.м.н., проф. М.І.Дубовий, д.м.н., проф.
Л.М.Личковський, д.м.н., проф. С.М.Мартинів, к.філ.н., проф. А.О.Содомора, д.м.н.,
проф. О.В.Фільц.
Комп'ютерну програму для укладання Словника розробили: к.фіз. – мат.н.,
доц. В.С.Костирко, І.М.Кульчицький, І.І.Звоздецький.
Комп'ютерну верстку за допомогою видавничої системи Aldus PageMaker® 5.0
здійснив: В.Я.Романко.

В «Українсько-латинсько-англійському медичному тлумачному словнику» (УЛАМТС, 1995) автори часто вживають синоніми як варіанти до міжнародних термінів з метою відродити репресовані самотутні українські слова.

Упроваджена в 1928 р. наукова медична термінологія зазнає вже

на початку 40-их років насильного витіснення зі сфери фахової термінології внаслідок важкої для України політичної ситуації.

Відомо, що з XVIII ст. давньогрецькі іменники жіночого роду з суфіксом *-τις* почали вживати винятково для утворення назв хвороб запального характеру. Для цих термінів, а також для деяких інших з закінченням *-ία* були створені короткі українські з морфемою *-иця* (*onychia* – нігтевиця; *ophthalmia* – окувиця; *pneumonia* – легениця; *peripneumonia* – олегениця).

Ці українські іменники жіночого роду замінені через 6 років термінологічним сполученням «запалення залоз», «запалення суглоба» і т.д., що, без сумніву, є калькуванням з російської мови, в яку вони були внесені, в свою чергу, з германських мов, і не властиві слов'янським мовам.

У медичних термінах з суфіксом *-ома* від мотивованих основ давньогрецьких іменників, якими називали тканини, утворюються назви пухлин. Пухлини деяких тканин мають і спеціальні традиційні назви, мотивованість основи яких не вказує на тканину, з якої розвивалася пухлина (*carcinoma* – грец. *καρκίνος* *karkinos* – виразка, рак – рак, карцинома, пістряк). Для цих термінів були створені у 1928 р. українські відповідники – іменники чоловічого роду на твердий приголосний *-ак*, *-як*, але в ході історичного розвитку в лексикографічних виданнях пізнішого часу вони більше не фіксувалися як українські медичні терміни. Грецько-латинські терміни з суфіксом *-osis* та *-iasis* перекладалися українською мовою структурним і семантичним їх калькуванням або підбором українського еквівалента. При цьому скальковані іменники у «Медичному російсько-українському словнику» (1928) подані у жіночому роді з орієнтацією на рід грецького іменника, напр., атероматоза, туберкульоза, мідріаза. Вже з 1934 р. вони фіксуються у словникових статтях і наукових працях тільки як іменники чоловічого роду, здебільшого без адекватних українських еквівалентів. Таким чином, українська наукова номінація занепадала внаслідок дії негативних історичних чинників.

Сьогодні у Незалежній Україні найважливішим є усталення на належному рівні фахової термінологічної справи, стабілізація національної, зокрема медичної термінології. Видавнича спілка «Словник» Львівського державного медичного університету продовжила традиції розробки термінологічних систем, розпочаті Науковим Товариством імені Шевченка. Закордонні дослідження з

медицини розвивали й удосконалювали, головним чином, галицьку медичну термінологію, а тому її кращі досягнення стануть основою загальноукраїнської.

На підставі сказаного сформульовані завдання «Українсько-латинсько-англійського медичного тлумачного словника», який запропонований насамперед українцям, таким чином: зібрати основні медичні терміни з 36 медичних спеціальностей, дати їх найбільш вдалі латинські й англійські еквіваленти та відповідно коротку, але вичерпну інтерпретацію.

Сучасні правописні правила автори УЛАМТС вважають недосконалими і такими, що вимагають принципового уточнення. Це питання повинна вирішити правописна наукова комісія.

В УЛАМТС застосовано затверджений урядом «Український правопис» 1993 р. з деякими суто практичними поправками укладачів словника.

Під час створення УЛАМТС перед авторами й укладачами виникали проблеми, які було нелегко вирішити. Вони стосувалися, насамперед, української частини праці і вимагали спільного обговорення фахівців з медицини та філології. Певні труднощі доводилося долати під час визначення закінчення родового відмінка однини іменників чоловічого роду другої відміни. Поняття конкретного й абстрактного вирішувалося у кожному окремому випадку українізованого терміна. Напр., епітелій, ю, ч. – верхній шар шкіри або слизової оболонки; міометрій, я, ч. – середній м'язовий шар матки. У першому випадку маємо на увазі тканину організму взагалі, у другому – шар конкретного органа.

Деякі слова, залежно від їх змісту, можуть мати в родовому відмінку однини різні закінчення: апарату (в розумінні системи організму) й апарата (про прилад або пристрій), плода (стос. до людини, тварини) і плоду (стос. до рослин), фактору (чинника) і фактора (маклера), каменя (предмета) і каменю (речовини).

В УЛАМТС мовна система представлена у вигляді двох взаємопов'язаних частин: лексики і граматики. Цей словник містить основні одиниці мови (семантику, граматику, стилістичну інформацію про слово), а також зв'язки між ними (лексичні, синтаксичні, словотворчі).

Укладений «Орфографічний словник українських медичних термінів» ОСУМТ (29000 термінів) побачив світ 1993 року, «Українсько-латинсько-англійський медичний тлумачний словник» (УЛАМТС, 33000 термінів) у двох томах – у 1995 року.

УЛАМТС названо журналістами «книгою сторіччя» – «Liber centurii», фундаментальною працею, вагомим внеском у розвиток медичної термінології [13].

УЛАМТС охоплює близько 33000 медичних термінів з 36 основних спеціальностей і містить інформацію про правильність написання, вимову і сутність термінослів, їх синоніми та самобутні українські назви. Видання отримало високу оцінку серед редакторів спеціалізованих медичних видавництв України [13] і є фундаментальною працею з медичної термінології.

Заслужений працівник освіти України, академік АН ВШ України, доктор філологічних наук, проф., зав. каф. перекладознавства і контрастивної лінгвістики імені Григорія Кочура Львівського НУ імені Івана Франка Зорівчак Роксолана Петрівна, рецензент УЛАМТС: «Дивлюся на Словник, гортаю його – це велике Національне багатство України і я низько вклоняюсь тим Подвижникам, що створили його. Без сумніву, ці Науковці належать до того тонкого, на жаль, прошарку української наукової еліти, яким властиве сакральне ставлення до рідної мови як найсвятішого оберега Нації» (8 жовтня 2009 р., м. Львів) [14].

Проф. Донецького університету Швайка Олесь Павлович відгукнувся про УЛАМТС такими словами: «Праця, звісно, титанічна... Адже це не лише здобуток української медичної науки, а така річ є блискучим загальнонаціональним культурним надбанням, це безперечний факт української культури» (23.11.2010 р., м. Донецьк).

Маючи різні мовні аспекти, УЛАМТС став не тільки довідником, який допомагає читачеві знайти тлумачення і переклад потрібного терміна, але й певною мірою навчальним посібником, який сприяє засвоєнню наукового медичного стилю та лексичного матеріалу.

Від 1995 до 2007 р. в Україні видано понад 80 словників з різних медичних спеціальностей. Це, здебільшого одно- і двомовні словники без орфографії, які не завжди укладені за одним правилом: спочатку слово-«гніздо», а опісля – його похідні, що до певної міри утруднює користування.

Новий Українсько-латинсько-англійський медичний енциклопедичний словник (УЛАМЕС) охоплює близько 52 000 медичних термінів з 36 основних спеціальностей і видається в Києві ВСВ «Медицина» у чотирьох томах (том 1 «А–Д», 2012. – 704 с.; том 2 «Е–Н», 2013. – 744 с.) у серії «Словники України».

Праця над УЛАМЕС. Кафедра, 2009 р.
проф. Любов Петрух, проф. Білінський Б.Т.,
доц. Ірина Головка

В УЛАМЕС застосовано затверджений урядом «Український правопис» 1998 р. з деякими поправками укладачів словника. Українські медичні терміни унормовані і стандартизовані з урахуванням міжнародних стандартів. Для входження України у Світове співтовариство принциповим є узгодження української термінології з міжнародними стандартами, які вироблені і підтримуються Міжнародною організацією стандартизації (ISO). Організація Об'єднаних Націй надає багато уваги правильності передачі назв за фонетичним принципом (як звучить слово, так воно й має бути записане). Транслітерація запозичених іноземних медичних термінів українською мовою здійснена в УЛАМЕС із збереженням у мовленні фахівців фонетичних правил конкретної іноземної (грецької, латинської, англійської, французької, німецької та ін.) мови.

До УЛАМЕС введені найновіші терміни з основних медичних спеціальностей також з клінічної фармакології і фармації.

Рецензенти УЛАМЕС:

доктор філологічних наук, професор Зорівчак Роксолана Петрівна – заслужений працівник освіти України, зав. каф. перекладознавства і контрастивної лінгвістики ім. Григорія Кочура Львівського національного університету ім. Івана Франка;

доктор філологічних наук, професор Кочан Ірина Миколаївна – зав. каф. українського прикладного мовознавства Львівського національного університету ім. Івана Франка;

академік АМН України, доктор медичних наук, професор Павловський Михайло Петрович – зав. каф. факультетської хірургії Львівського національного медичного університету ім. Данила Галицького;

кандидат філологічних наук, професор Содомора Андрій Олександрович – каф. класичної філології Львівського національного університету ім. Івана Франка;

кандидат філологічних наук, доцент Чернюх Богдан Васильович – зав. каф. класичної філології Львівського національного університету ім. Івана Франка

Комп'ютерну техніку для підготовки авторського оригіналу УЛАМЕС добродичинно надало ТзОВ «3 І».

На уніфікацію певної терміносистеми безумовно впливає час. Якщо порівняти сучасну українську чи будь-яку іншу мову з тими, якими користувалися століття тому, то очевидні різючі зміни. З'явилися тисячі нових слів, що запозичені з загально-світового контексту і яскраво відображають наше бурхливе сьогодення.

Культура мови розмовної чи писемної свідчить про бездоганне володіння правилами та нормами української граматики, відчуття стилістики, розуміння глибинної суті і семантичних відтінків загальноживаних слів і фахових термінів, вживання нормативного наголосу.

Актуальними є питання культури професійної української мови, зокрема медичної і фармацевтичної. Вагоме значення для розвитку й утвердження української медичної і фармацевтичної мови, науки і культури мають державні законодавчі документи (постанови КМ України, накази, положення, інструкції МОЗ України, Державного департаменту з контролю за якістю, безпекою та виробництвом лікарських засобів і виробів медичного призначення, Державного фармакологічного центру МОЗ України тощо). Вони надходять до широкого кола фахівців практичної сфери та науковців державною мовою, яка щороку все більш наближена до граматичної і стилістичної норми; містять доцільні, умотивовані терміни.

Відбувається невпинне інтегрування української фармацевтичної і медичної науки у світову.

Словники УЛАМТС і УЛАМЕС забезпечили дієвість і всебічний розвиток української мови в медицині і фармації у важливий час відродження України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богоявленский Н.А. Древнерусское врачевание в XI-XVII вв. / Н.А.Богоявленский – М., 1960.
2. Верхратський С.А. Історія медицини / С.А. Верхратський. – 2-е вид., доп. і переробл. – К., 1974.
3. Шапиро И.Я. Замойская академия и ее роль в развитии медицинского образования на зап. рус. землях (XVI-XVII в.в.) / И.Я. Шапиро // К истории медицины на Украине. – Львов, 1961. – С. 261-279.
4. Передрієнко В.А. Передмова у книзі «Лікарські та господарські порадики XVIII ст.» / В.А. Передрієнко. – К., 1984. – С. 6-7.
5. Німчук В.В. Мова українського травника XVI ст. / В.В. Німчук // Мовознавство. 1976. – №5. – С. 43-53.
6. Потебня А.А. Малорусские домашние лечебники XVIII в./ А.А. Потебня. – К.:

- Старина. – 1890. – С. 1-59.
7. Актуальні проблеми медичної термінології: Тези доп. I Міжнарод. наук. конференц. 27-29 травня 1993 р. – Львів, 1993. – С. 5-27.
 8. Верхратський І. Початки до уложення номенклатури і термінології природописної, народної / І.Верхратський. – Львів, 1872.
 9. Лукасевич Є. Термінологічні проблеми / Є. Лукасевич // Лікарський вісник. – 1927. – Ч. 1-2. – С. 29.
 10. Арнаудов Г. Медицинская терминология / Г. Арнаудов. – София, 1981.
 11. Churchill's Medical Dictionary. – New-York, Edinburg, London, Mellbourne, 1989.
 12. Stedman's Medical Dictionary. – Baltimore, Hong Kong, London, Sydney, 1990.
 13. Полевська Л.. У медичному словнику – 33 тисячі термінів! / Л. Полевська // Високий замок. – №16 (627), 1 лютого 1996 року.
 14. Петрух Л.І. Фармацевтична освіта і мова. Здобутки наукової фармацевтичної діяльності / Укл. Л.І.Петрух, М.М.Коваленко, О.І.Михалик // За заг. ред. Л.І.Петрух – Львів, 2011. – 152 с.

Lyubov PETRUKH
HISTORY OF PUBLISHING MEDICAL DICTIONARIES

Creation of Ukrainian terminological dictionaries at the current stage of Ukrainian is important for the development of certain areas of knowledge, development of a national terminology, scientific language in general, the growth of national identity and consciousness. Constant striving Ukrainian scientists and specialists to design their own national terminology indicating that they understand its great importance for the development of science, preparation and approval of personnel as the basis for national revival.

Ukrainian-Latin-English Medical Encyclopedic Dictionary (ULAMES) covers about 52,000 medical terms with 36 major specialties. There is information about the spelling, pronunciation and nature of terms their synonyms and original Ukrainian titles. Designed for physicians, researchers, teachers and students of medical institutions, pharmacists, translators and medical literature of all concerned.

Ремарка редколегії: редакційна колегія вирішила публікувати відповідно до правотису автора, враховуючи те, що цитуються різні видання з різних років, де правотис відрізняється. Це вимушений компроміс.